

Szórakozott professzor Párizsban

IV. fejezet

A szerző beavatja terveibe az olvasót

Felejteni mentem Párizsba, és franciául tanulni.

Felejteni egy férfit, aki rosszul bánt velem. Egyébként is régi vágyam volt már Párizsban élni egy darabig; nem turistaként rohanni, kötelező látnivalókat letudni (kipipálni), hanem boltba menni, piacra járni, ruhát tisztítóba vinni, ismeretlen festő kiállításának megnyitójára (*le vernissage*) betévedni, vadidegenekkel koccintani...

A férfi, akit el akartam felejteni, mindehhez valószínűleg különben sem lett volna partner. Túl nehézkes. És a francia kiejtése, *mon Dieu!*... El vele a szemem elől! A fülem mellől!

...De persze mindjárt úgy gondoltam, hogy ezt a kis párizsi regényt nem egyes szám első személyben fogom megírni. Habár az „én” hitelesít; a mesélő hangja számos információt mellőzni hagy, amelyeket más esetben apránként, jól adagolva, rafináltan kellene a remélhetőleg nyájas Olvasó tudomására hozni. (Mindig ez a legnehezebb.) Egyszóval a kalandjaimat neki akartam ajándékozni egy általam költött figurának, azaz el akartam idegeníteni magamtól. Legyen csak ő „a francia rendőrség foglya”! És legyen a kis könyv címe – esetleg – „*Szórakozott professzor Párizsban*”. Elvégre a történet létrehívója, előidézője a szórakozottság volt. Hogy a ballonkabátom zsebében... akarom mondani: a burberry felöltője zsebében felejtette a narancsszín bérletét a professzor. Aki – ellentétben velem – nagyszerűen beszél franciául, hiszen (legyen) az összehasonlító nyelvész tudora. De hiába dalolja e dallamos nyelvet, mégis begyömöszölik a rabomobilba, haha.

És már láttam is magam előtt: se nem fiatal, se nem öreg, se nem kövér, se nem sovány, szürke nadrágot visel, szürke pulóvert, szürke a kabátja, no nem bánom: szürke-drapp kockás a kalapja, és szereti a középkék ingeket. Az elefántcsont színű rakott szoknyával nem ruházhatom fel, egy porcelán nadrág pedig csak akkor jöhetne szóba, ha golfozna. De nem golfozik. Szórakozott, és sohasem találna bele a lyukba. (*Az isten szerelmére, ilyet nem szabad leírni! Pláne egy írónőnek! Nahát!*)

Teremtényem épp kinéz az ablakon. Középkék inggallérja alatt Kádár-korszakbeli, elegánsnak gondolt ezüst nyakkendő. Azt latolgatja, vigye-e magával az átmeneti kabátját. Csak némi zöltséget-gyümölcsöt akar vásárolni a környéken.

Elindul. Meg-megáll, körülnéz. Kezében a háncsból fonott, félkörben végződő átmenet a szattyor és a kosár között, amilyennel a háziasszonya szokott piacra járni. Strandtáska is lehetne.

Végül sorbaáll a szürke articsóka-halmok, méregzöld avocado-kupacok, piros amerikai – azaz a kellenél nagyobb – paprikák csodásan elrendezett rekeszei előtt. Banánfűrtök, narancshegyek...

– Elszörnyedve hallom, hogy már megint betörők garázdálkodtak a környéken – mondja egy hölgy éppen a zöltségesnének. – Hogy merjen így az ember elutazni?!

– Iszonyú! – szól egy másik hölgy. – Mesélik, hogy Clermonték éppen nyaralni voltak. És kifosztva találták a lakásukat, amikor visszatértek!

A professzor csak áll a sorban, az inkább női kézbe illő táskájával. Élvezi, hogy ért minden szót. (Ezt a bennszülöttek fel nem foghatják. Hogy mekkora öröm *kihallgatni* a beszélgetésüket, például a villamoson. A legbanálisabb szóváltásokat. Ehhez idegennek kell lenni. Frissen érkezett idegennek. Később az ember megszokja. Eltűnik arcáról az elragadtatottság földöntúli mosolya is, ami látványosan megkülönbözteti őt az ottaniaktól – és a zsebtolvajok könnyű áldozatává teszi.)

– Fernandék lakókat fogadtak a házba, amíg nem voltak itthon. Még fizettek is nekik, csak ne álljon üresen a lakás.

– Nem került többbe, mint ha betörnének?

– *Olala!* Van fogalma, madame, micsoda állapotokat hagynak maguk után a betörők? Az összes fiókok kihúzkodva, kiborítva!

– Nálam ugyan kereshetnének!

– Ha nem találnak semmit, bosszúból összetörik a berendezést!... Nem egy öröm a látogatá-

suk, higgye el, madame. Már olyat is hallottam, hogy emberek pénzt tettek ki nekik az asztal közepére. Es egy levelet: „*Tisztelt Betörő Urak, az ékszeresek a bankszéfben vannak, több pénz nincs itthon, kérjük, ne tegyenek kárt a lakásban...*”

– Felháborító! Hát ide jutottunk!

– Ahogy vesszük. Ez is egyfajta *contrat social*.¹

Ez a professzor hangja. Magának is meglepetésként, határozottan beleszólt a vitába. Vagy csak hangosan gondolkozott. Arcán bocsánatkérő, megnyerő mosoly.

A hölgyek mintegy parancsszóra feléje fordulnak, és rátámadnak.

– Hogy képzeli ezt, monsieur?

– Még fizessenek is a bitangoknak, hogy kíméljem meg a bútoraimat?

– Engedjek be vadidegen embereket, aludjanak az ágyamban, használják az étkezésletemet, amelyet nászajándékba kaptam... csak azért, azért, azért...

– Ne merjünk elutazni többé?! Töltsük talán az augusztust Párizsban?!

– A régi Bécsben... – kezdi most egy álmodozó, lány női hang, a professzor azonnal kihallja beszédéből, hogy nem francia (talán osztrák) –, a régi Bécsben létezett egy fogalom: a „Troddenwohner”. A lakó, aki addig lakott az új házban, amíg a falak ki nem száradtak. Ilyen „Troddenwohner” volt Franz Schubert is, mint tudjuk. Így szerezte a tüdőbaját...

A hölgyek sietve szétszélednek a hosszúnak ígérkező szociokulturális előadás alatt. A professzor hátranéz: mögötte következik a sorban a zenetudós hölgy – drapp pelerin, sűrű fekete haj, világos barna sapka, jelentéktelen öreg nő, formátlan, festetlen.

Mint aki nő-voltát rég feladta. Nem hallja meg a divatkirakatok szirénhangjait. Vagy csak nem engedheti meg magának, hogy elcsábuljon... Oldalán furcsa arcberendezésű kislány. Kidülledt szem, tompa orr, túl vaskos száj.

– ... Hát most a nyaralás alatti időre kell lakót szerződtetni – fejezi be a vélhetően Schubert-rajongó hölgy, a zöldségesnéhez intézvén szavait.

Mire az:

– Csak háború ne legyen, madame Rigaud – feleli szórakozottan, és a professzorhoz fordul: – Möszi?

– Honnan ismerem én ezt a nevet, hogy Rigaud? – kérdezi magától a professzor, miközben fennszóval mindenféle zöldségeket és többféle gyümölcsöt kér. – Volt egy XVII. század végi vagy XVIII. század eleji festő Rigaud – jut eszébe –, Hyacinthe Rigaud, korának sokat foglalkoztatott, népszerű portréfestője... Közben pakolja ki pénztárcájából az érméket az üvegtábla a kassza (*la caisse*) mellett, s ha a zöldségesné nem figyelmeztetné, hogy elég már, még mindig rakná.

– *A-propos* – tér vissza idegesen a zöldséges standhoz az előbbi hölgyek egyike: – kérem, holnaptól számított két héten át függesszék fel a tejkihordást a címünkre. Értjük egymást, ugye?

– *Oui*, madame Chaban – feleli a zöldségesboltos asszony. – És kellemes pihenést.

V. fejezet

Oligofrén

Reggel kinyitottam a szemem, és azt mondtam:

– Oligofrén.

Ezen úgy meglepődtem, hogy hirtelen teljesen felébredtem. Még fel is ültem.

– Mi az az oligofrén? – kérdeztem magamtól.

Mástól nem kérdezhettem. A ferde falú kis kempingházban, ennek a fa-kúpnak a belsejében rajtam kívül nem tartózkodott senki.

Elkezdtem felvilágosítani magamat.

– O, mint origo – mondtam. Nem jó. Az oligofrénnek nincs köze semmiféle kezdetekhez.

– Oli, mint Oli – folytattam kevés meggyőződéssel. – Ha keresztretjvény volna, úgy kérdeznének rá, hogy „Kis Olga”.

De ez nem keresztretjvény. Kezdjük a végénél. Frén. Mi az ördög is szokott lenni a frén?

Anglofil. Nem, Frankomán. Nem. Antiszemita. Nem. Filozemita. Ugyan.

Felkelek, elhatározom, hogy kimegyek mosdani a patakhöz. Sajnos, vécé nincs, ahol annyi jó megoldás szokott az ember eszébe jutni. Illetőleg van, de én ezeket a balkáni talpasokat nem tudom megszokni. Ahol az ember talpa körül ráadásul még ujjnyi vastag hernyók is nyüzsögnek...

1. Társadalmi szerződés (Rousseau, 1762).

Szerencsére van bokor elegendő.

– Skizofrén!

Na, hála istennek. Habár... ez sem magyaráz semmit. Elhagytam anyanyelvi közegemet, eljöttem egy bungalóba határainkon kívülre, s már kezdek elfelejteni beszélni?!

Ezt a hülyeséget! Egész nap nem fog nyugodni hagyni ez az oligofrén.

Frén. És szerdán jön a trén, trén, trén. Torma, németül: Kren.

Már megint visszaestem a keresztretjtvénybe.

De az nem lehet, hogy az ember ne tudjon megfejtteni egy szót! ... Ha Robinson lennék egy lakatlan szigeten, és az elvesztett civilizáció valamelyik szava feljönne a semmiből...

Nincs Karinthynek valami ilyen tárgyú humoreszkje? Bálint Györgynek egy tárcája?

Valamiképp még felháborítóan másodlagosnak is érzem ezt az oligofrént, pedig most és velem történik!

És a most magam mögött hagyott civilizáció emlékei közül dereng elő ez a szó? Mintha azt mondanám például, hogy sellakk?

– Sell, mint sellő? Shell, mint kagyló? Shell-kút, benzinkút? Benzinkútnál kimért lakkfesték? Lakküzletben árult sellő?

És mi az, hogy „kimért”? Kimért udvariassággal kimért? (Ha az ember sokat forgatja a szavakat, a végén már minden szóban kételkedik.) Oligofrén módra kimért? ... Ez az „oligofrén módra”, ez nem rossz. Valahogy így kell megközelíteni. Vagy...

Vagy aki nem bír megenni kézikönyvek nélkül, az ne menjen az erdőbe.

De ennél az öntetszelgő megfigyelésnél akad fontosabb is. Nevezetesen: A civilizációs felhám olyan könnyen felsérthető rajtunk, hogy a nyers, érdes levegő legkisebb horzsolására kezdjük elhullatni az idegen szavakat. Nem telne sok időbe és lehullana rólunk minden, mi felesleges. Az anyanyelv alapszavai maradnának meg csupán.

S ha a dzsungel újra összezárulna fölöttünk, s mi liánokon közlekednénk fáról fára, olykor lezökkennénk a csodálkozástól, mert régmúltunkból felsejlene egy-egy szó. És izmos, ügyes, bár enyhén szőrös kezünkkel a levegőt morzsolgatva, azt kérdeznénk magunktól:

– Findzsa... lándzsa... Findzsa... lándzsa... Mit jelent az?

VI. fejezet

Új szereplő lép a színre

Mademoiselle Petit-Didier a mai napon felfedezte, hogy szomszédságába új férfi költözött. Nosza, azonnal kieresztette a cicát a kertbe, hogy azután kereshesse.

– Möszejő, möszejő!... Nem látta a cicámat? Filou, Filoukám!... Hol vagy? Filou, Filou...

Az idegen úr, aki nyugágyban hevert a zsalus ajtó félárnyékában, és egy halom újságot kívánt elolvasni, szórakozottan felnézett:

– Nem, nem láttam... madmazell... Vagy talán már „madame” az Ön megszólítása?

Petit-Didier kisasszony restelkedve elmosolyodott.

– Nem, még mademoiselle vagyok.

A professzor is mosolygott, de ő azon, hogy katona korában, amikor nem Gábor Áron és nem Horthy Miklós, hanem Farkas Mihály katonája vala, éjjeli őrségben a sátortábor szélén, ha jött az őrt és őrtársat ellenőrző tiszt, el kellett dilemmáznia a sötétben azon, miként fogom szólítani (akárcsak „rég nem látott anyám”):

– Kérem a megszólítást!

A professzor szórakozottan megcsóválta a fejét, és visszasüppedt olvasmányába.

Illetőleg csak visszasüppedt volna. (V. ö. „Befordultam a konyhára / Rágyújtottam a pipára. / Azaz rágyújtottam volna...”) Mert Petit-Didier kisasszony nem hagyta. Közelebb lépett, kezét nyújtotta, bemutatkozott.

A professzor tudata szürke mélyén tudta, hogy neki most fel kellene állnia és csevelybe bocsátkoznia. De nem akaródzott. Különben is, hogyan mesélhetné el ennek az egyébként rokonszenves ifjú hölgynek (no, azért már nem annyira ifjú...), mit jelentett az, hogy: „Honvéd, úgy vigyázzon: végigkergetem a béketáboron!” Ki jegyezte fel a néphadsereg kiképző őrmestereivé átvedlett jutasi őrmesterek klasszikus kiszólásait? Fel kellett volna írni őket, összegyűjteni, mint sajátos – minimum kétarcú – folklórt. „Mert tudják meg, hogy maguk, értelmiségiek, a hervadó falevél a szocializmus fáján...” Ez sem volt rossz, egy hozzájuk intézett intelem a laktanyaparancsnok szónoklatából. Vagy ez, amikor az őrmester bömböl a gyakorlótéren: „Meg vagyok értve?! Maguk egyetemet végeztek, talán még érettségijük is van...” Évfolyam-találkozókra kellene járni, talán még

sok mindent össze lehetne szedni. Az egykori fiúk mindjárt a második, na, mondjuk: a harmadik pohár bor után belekezdenek katonaélményeik idézgetésébe. Pedig ők, boldog nemzedék, már nem is voltak igazi katonák, nekik csak a vakációjukat vették el...

De hát a mi professzorunk nem jár évfolyam-találkozókra. És ezzel a kisasszonnyal sem tudná megértetni, milyen volt a sarat dagasztani a sátoztáborban Mezőtúron, Kalocsán... És saját megrögzöttségeit rosszállva, megint megcsóválja a fejét.

Mademoiselle Petit-Didier még mindig ott magaslik a nyugágy fölött. (V. ö.: „*Mi magaslik ott a síkon a távolba'...?*”) Épp a macskája személyleírását adja:

– ... és a hasa fehér... És a farka hiányzik, le kellett operáltatni, mert egy verekedésben úgy megharapták... Az a különös ismertetőjele, hogy csak farkcsontja van. Filou, Filoukám...

(Holnap a professzor, kezében azzal a furcsa szatyorral, amely csónak is lehetne, bölcső – ilyenben találta meg a fáraó leánya a nádasba kitett Mózeset mint csecsemőt –, ahogy megy majd a zöldség-gyümölcsbolt felé, minden telefonpóznán, kerítésen egy kézzel írott cédulát fog látni:

„Filou, mon Filou, tarka cicám elveszett. Egyik füle fekete, a másik szürke. Teste egészében fehér, helyenként szürke-fekete foltokkal. Különleges ismertetőjele: a farka helyén csak csont van – mert egy véres verekedés után le kellett operáltatni. Aki megtalálja, kérem, értesítsen, a világ végére is érte megyek! Bűbájos kandúr macska! – Név, cím, telefonszám.)

De most még ma van. Petit-Didier kisasszony fáradhatatlanul szólongatja Filoukáját. A professzor eltöpreng, vajon Herman Ottó óta – aki ezt megtette, s milyen okosan, élvezetesen! – összegyűjtötte-e valaki a hazai kutya-, macska- és lóneveket (habár utóbbiakból egyre kevesebb van, sajnos. Tényleg: hová lettek gyermekkorá muraközijei, azok a nagy, erős, barna lovak – bár akkor még a barnát sárgának mondták –, rojtos „mandzsettával” a patájuk fölött, szőkébe hajló „frufruval” a homlokukon, előfordult, hogy négy ilyen ló is volt befogva a söröshordókkal megpakott társzekerek elé; hová lettek vajon? „A lovakat lelövik, ugye?”: volt egy ilyen filmcím, még nyelvi divat is lett belőle, fürge és felületes zszurnaliszták újra meg újra felhasználják ezt a bárgyú szófordulatot... A filmet nem látta.)

A professzor sóhajt, s fejcsóválva kézbe veszi a *Le Monde* heti *radio-télévision* mellékletét.

Petit-Didier kisasszony mintha csak erre várt volna. Hívatlanul letelepszik a nyugágy karfájára, és közli, hogy neki nagyobb képernyős, szebb, mert természetesebb – természetesebb, tehát szebb – színárnyalatokat közvetítő tévékészüléke van, mint a „cher Monsieur” háziasszonyának, következésképp mindenkor szívesen látja, ha valamit meg akarna nézni... Milyen műsorok érdeklék egyáltalán? Sűrűn néz televíziót vagy ritkán? Az éjszakai filmeket szokta-e nézni? No és a zenei adásokat? Szereti Rahmaninovot? Mit szól Boulez ama kijelentéséhez, hogy az operaházakat fel kellene robbantani? Ugye, ez azért túlzás? Sajnos, a televízióban túl sok a revü – a mőszi is úgy találja? Több lehetne a tartalmas, az igazán, mélyen elgondolkoztató, az emberiség sorsát érintő műsor, nemdebar? Túl sok a kvíz, bár némelyeket ez szórakoztat, és be kell vallania, olykor ő is ott ragad egy-egy ilyen adásnál a képernyő előtt, önmagát vizsgáztatja, tudna-e a kérdésekre felelni. Önnek mi a foglalkozása, uram? Ah, *un linguiste*, egy tudós, bárcsak megérezné, *monsieur le professeur*, mennyire tiszteltem Önt... Filou, Filoukám! Hová lettél, gyere elő!

És így tovább, és így tovább.

Mademoiselle Petit-Didier szőke fürtjei – hogy festve vannak-e, a professzor nem tudta megállapítani – már bent a lakásban ugrándoztak a vendég szeme előtt. Be kellett mennie, megtekinteni a csodakészüléket.

– És túl sok a *publicité*, ugye, egyetért velem ebben? Háromszor-négyszer is megszakítani hirdetésekkel egy filmet! *Un scandale*. Nem lehetne tenni valamit ez ellen, mit gondol, mőszi?

Mademoiselle Petit-Didier hosszú szempillái (a professzor nem tudja megállapítani, műszempillák-e) ámulattal felcsapva, majd ájtatosan lesütve.

– És az is nagyon zavaró, hogy folyton késnek az adások! Akkor hagynának el a hirdetések közül egyet-kettőt, de azt nem, az istennek sem! Hogy azok egy tömbben vannak rögzítve, azt mondja, mőszi? Milyen okos Ön, mőszi! Nekem ez még soha sem jutott volna az eszembe!

– De hiszen meg sem szólaltam – mosolyog a professzor.

– Kérem, ne mondjon ilyet!... Akkor Ön sugallta!... Sugalmazta!... Az Ön jelenlétében okosabb vagyok önmagamnál!... Az Ön lényének a kisugárzása... Finom észjárásának... hogy úgy mondjam... delejes kisugárzása...

És így tovább.

Lesz tovább.

(A következő számban folytatjuk)